

## İRAN SERA ve ÖRTÜ ALTI TARIM RAPORU

İran devleti tarafından sera yapımına ve örtü altı üretim artırmaya, ülkedeki su kaynaklarının verimli kullanımı ve enerji maliyetlerinin karşılanabilir düzeyde olması sebebiyle büyük önem verilmektedir. Ayrıca örtü altı üretim ile iç piyasada talep edilen çok çeşitli ürünler üretilebilmekte ve kısıtlı da olsa ihracat yapılabilmektedir.

Genel olarak doğru istatistiklere ulaşmanın zor olduğu, kurumların yayınladıkları istatistiklerin birbiriyle çeliştiği İran'da Tarım Seferberliği Bakanlığı tarafından seralara ilişkin eski yıllarda parçalı istatistiklerin yayınlandığı görülmektedir. Son iki yıldır ise resmi yetkililerin çeşitli vesilelerle kamuoyu ile paylaştığı bilgiler ve bunlardan türetilen haberler dışında veriye rastlanmamıştır.

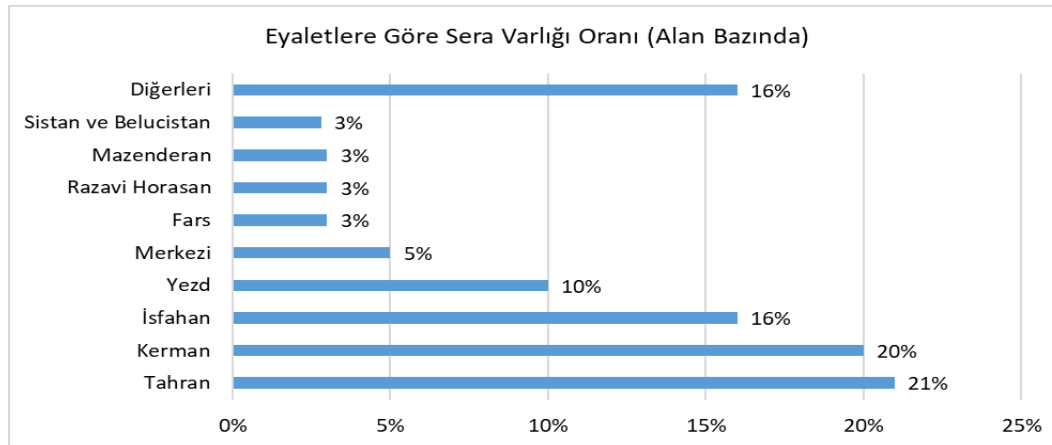
İran İstatistik Merkezi tarafından Farsça olarak yayınlanan ve Müşavirliğimizce önemli kısımlarının Türkçe'ye kazandırıldığı çalışmada, seracılık sektörüne ilişkin önemli bilgilerin ilk defa kapsamlıca derlendiği anlaşılmaktadır. Raporun 21 Mart 2020 ile 20 Mart 2021 (İran takvimine göre 1399 yılı) itibariyle seralara ilişkin istatistikleri şehirler bazında ve sera büyüklükleri gibi alt kırılımlarıyla içerdiği ve istatistik tekniği itibariyle İran'daki sera varlığına ilişkin en güvenilir veri kaynağı olduğu görülmektedir. Sözkonusu çalışmadaki veriler 1. Bölümde özetlenmiştir. İkinci bölümde ise Tarım Seferberliği Bakanlığı tarafından yayınlanan veya kamuoyu ile paylaşılan veriler derlenmiştir. Üçüncü bölümde Müşavirliğimizin İran'daki sektöre ilişkin değerlendirmeleri, dördüncü bölümde ise dış ticarete ilişkin değerlendirmeleri bulunmaktadır.

### **1. Bölüm: İran İstatistik Merkezine Göre 20 Mart 2021 İtibariyle Seralar** **a. Seraların Faaliyet Durumu**

20 Mart 2021 itibariyle İran'da sera iyileştirme çalışmalarının sonuçlarına göre ülkede 22.447 (87.822 sera bölümü) sera bulunmakta olup, bunların 20.632'si faal ve 1.845'i gayri faaldir.

İran'daki seraların anılan tarih itibariyle alanı **9.856 hektardır**. Seraların Tahran, Kirman, İsfahan ve Yezd eyaletlerinde yoğunlaştığı görülmekte olup, bu eyaletlerdeki seraların toplam sera alanlarının %67'sini oluşturduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 1.** Eyaletlere Göre Sera Varlığı Oranı

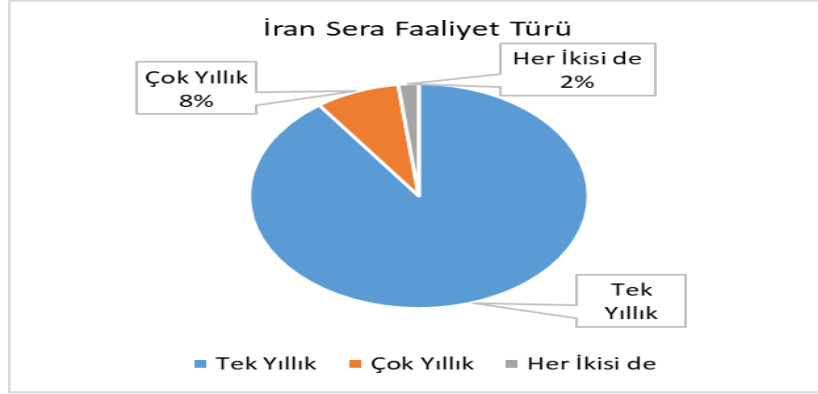


**Kaynak:** İran İstatistik Kurumu, 2021

## b. Seraların Faaliyet Türü

20 Mart 2021 itibariyle 20.632 aktif seradan 16.067 hektar serada tek yıllık bitki tarımı ve 4.119 serada çok yıllık bitki tarımı, 446 hektar serada ise hem tek yıllık hem de çok yıllık bitki tarımı yapılmaktadır.

**Tablo 2.** İran'daki Seraların Faaliyet Türleri



**Kaynak:** İran İstatistik Kurumu, 2021

## c. Seraların Büyüklüğü

**Tablo 3.** İran'daki Seraların Büyüklüğü

Sera Büyüklüğü	Sera Sayısı	Sera Bölüm Sayısı	Alan (Hektar)
0,1 Hektardan Küçük	4.429	6.328	177
0,1 ve 1 Hektar Arası	15.843	55.885	5.331
1 Hektar ve Daha Büyük	2.205	25.609	4.348
1-2 Hektar Arası	1.556	13.157	1.834
2-3 Hektar Arası	324	4.575	693
3 Hektardan Büyük	325	7.877	1.821
<b>Toplam</b>	<b>22.477</b>	<b>87.822</b>	<b>9.856</b>

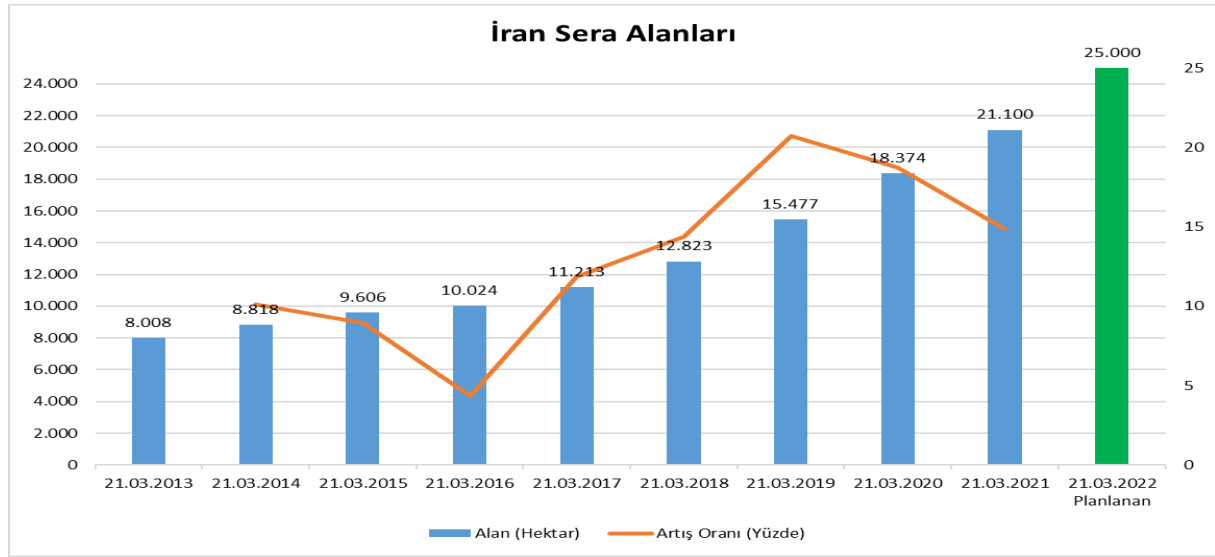
**Kaynak:** İran İstatistik Kurumu, 2021

## 2. İran Tarım Bakanlığına Göre Seralar

### a. Sera Alanları

İran'da iç üretimi artırmak ve kendi kendine yeterliliği sağlamak fikri çerçevesinde "Direniş Ekonomisi" adı verilen bir doktrin uygulanmaktadır. Adıgeçen doktrin çerçevesinde hazırlanan 10 yıllık planda (2013-2023) ülke çapında sera yapımına müsait alanlarda **48.355 hektar** alan oluşturulması öngörülmektedir. Planda ayrıca açık alanlarda üretilen sebze ve mevsimsel ürünlerin sera gibi kontrollü alanlara kaydırılması planlanmaktadır. Seracılığın yaygınlaştırılması ile kaliteli ürün üretimini artırmak, iç talebi karşılamak ve başta Bağımsız Devletler Topluluğu ile Avrasya Ekonomik Birliği üyelerine ve komşu ülkelere ihracat yapmak hedeflenmektedir.

Tablo 4. İran'daki Sera Alanları



Kaynak: İran Tarım Seferberliği Bakanlığı

## b. Seralarda Üretim

Tablo 5. İran'daki Seralarda Üretilen Ürünler

Seralarda Üretilen Ürünler (1) (21 Mart 2017 - 20 Mart 2018)		İhracat (2)		Üretim Miktarı (2018) (3)
Ürün Adı	Miktar (Ton)	Miktar (Ton)	Dolar (\$ Dolar)	Miktar (Ton)
Hıyar	1.585.380	270.353	116.220.000	2.500.000 (?)
Hektar Başına Hıyar Üretimi	243			
Domates	214.383	572.856	244.739.000	4.661.132
Hektar Başına Domates Üretimi	275			
Biber	71.308	414	173.000	93.072
Hektar Başına Biber Üretimi	140			
Patlıcan	34.686	140.842	49.362.000	663.352
Hektar Başına Patlıcan Üretimi	148			
Diğer Sebze ve Tek Yıllık Bitkiler (4)	53.081	59.880	23.610.000	
Hektar Başına Diğer Sebze.. Üretimi	123			
<b>Ara Toplam</b>	<b>1.958.838</b>			
<b>Hektar Başına Üretim</b>	<b>231</b>			
Çilek	21.262	481	740.000	58.528
Hektar Başına Çilek Üretimi	43,6			
Tıbbi Bitkiler (4)	21.343	4.050	2.500.000	
Hektar Başına Tıbbi Bitkiler Üretimi	161,4			
Diğerleri	59.340			
Hektar Başına Diğerleri Üretimi	25,9			
Kesme Çiçekler (Milyon Dal)	1.574,80			
Hektar Başına Kesme Çiçek Üretimi (Milyon Dal)	0,8			
Vazo veya Peyzaj için Çiçek (Milyon Tane)	120,3			
Hektar Başına Vazo veya ... Üretimi (Milyon Tane)	0,26			
<b>Toplam Üretim (Ton)</b>	<b>2.007.378</b>			

Kaynak: (1)(4) İran Tarım Bakanlığı verileri; (2) Trademap 2018; Food and Agriculture Organization of United States (FAO); (3) İran Tarım Bakanlığı verileri

### **3. Müşavirlik Değerlendirmeleri**

İran uygulanan ambargoların etkisiyle dünya piyasalarına arz edemediği petrol ve diğer enerji kaynaklarını iç piyasada üretime yönelik olarak değerlendirme yolları aramaktadır.

Bu yollardan biri olarak ülkedeki sera alanlarının ve üretimin artırılması ve hem iç piyasa için ürün arzı hem de ihracat ile döviz elde edilmesi amaçlanmaktadır. 2023 yılına kadar yukarıda belirtildiği gibi 48.355 hektar sera alanı oluşturulması hedeflenmişse de hâlihazırdaki İran İstatistik Merkezi ve İran Tarım Bakanlığının açıkladığı veriler hedeflenen rakamdan çok uzaktır. Direniş ekonomisinin 10 yıllık planı doğrultusunda (2013-2023) eyaletler (Ostan) bazında her yıl oluşturulacak sera alanları belirlenmesi ve çalışmalar yapılmasına rağmen gerçekleştiği ifade edilen hedeflerin fiiliyattaki varlığı hususunda İran İstatistik Kurumu'nun çalışmasında açıkladığı veriler de dikkate alındığında tereddütler bulunmaktadır.

Açıklanan istatistiklerin hiçbirinde sera türlerinden (yüksek tünel, alçak tünel, cam veya plastik) bahsedilmemiştir. Ayrıca İran Tarım Bakanlığının yayınladığı verilerde seralara ilişkin faal veya gayrifaal bilgisi bulunmamaktadır.

Yukarıda arz olunan iki resmi kaynak arasındaki farklılıkta, sera tanımlamalarındaki farklılıklar ile yenilenmesi gereken ve sera vasfını kaybetmiş alanların istatistiklere dahil edilmesinin de etkili olduğu değerlendirilmektedir. Zira zaman zaman gölgelik (kanopi-Farsçası sayeban) tarzı yapıların da sera olarak değerlendirildiği anlaşılmıştır.

İran'daki sera varlığının bir diğer sorunu ise seraların parçalı, birbirinden uzak, organize bir alanda yayılım göstermemesidir. Uydu üzerinden İran'da küçük çaplı da olsa Antalya ve İspanya Almeria bölgesine benzer bir organize sera alanı tespit edilememiştir. Ayrıca yine yukarıdaki istatistiklerden görüleceği üzere ortalama sera büyüklüğü modern seracılık yapan ülkelere göre çok küçüktür. Halihazırda seraların yarısından çoğu 1 hektardan küçük alanlar üzerine kurulmuştur.

Sera varlığının %21'inin nüfusu 10 milyonu aşan başkent Tahran Eyaletinde olduğu, bu haliyle sera üretiminin kişi başına düşen en yüksek gelire sahip Tahran'ın kendi iç tüketimi için olduğu değerlendirilmektedir. Bu eyalette İran kültüründe önemli bir yere sahip ve iç tüketime konu gül ve kesme çiçek seralarının varlığından da söz edilebilir.

İran'da tesis edilen seralarda soğutma ve ısıtma maliyetlerinin ucuz elektrik ve enerji kaynakları sebebiyle nispeten düşük kalması yatırımcıları yeni sera alanları kurmaya teşvik etse de, rastlanılan muhtelif akademik araştırmalarda, incelemeye konu seraların yaklaşık yarısının veya daha fazlasının dünya standartlarında harcanan enerji, gübre vb. maliyetlere karşılık elde edilen ürünün ekonomik değeri dikkate alındığında verimli (feasible) olmadığı tespit edilmiştir. Sera çiftçilerinin ve girişimcilerinin işlerini İran'ın hâlihazırdaki iç piyasaya sunduğu dünya fiyatları ile karşılaştırıldığında çok düşük kalan elektrik ve enerji (doğalgaz, fosil yakıtlar) ile idame ettirebildiği anlaşılmıştır.

Yeni sera alanlarının kurulması ve için devlet teşvikli uygun banka kredileri sağlanmasına rağmen İran'daki elverişsiz ekonomik şartlar modern seraların kurulmasını veya yenilenmesi gereken seralar için finansman bulmayı zorlaştırmaktadır.

#### **4. Dış Ticaretimiz Açısından Değerlendirme**

İran'ın devlet politikası olarak sera varlığının artırılması ve yenilenmesi çalışmalarını kapsamında halihazırda ve önümüzdeki yıllarda sera ekipmanlarına büyük ihtiyaç duyduğu ve duyacağı anlaşılmaktadır. Sera ekipmanı ihracatı yapan firmalarımızın halihazırda uygulanan ambargo şartlarını da dikkate alarak İran pazarına yönelik olarak çalışmalar yapmasında fayda görülmektedir.

Yukarıda bahsolunan seracılığa dair sorunlarını çözmüş ve sera varlığını artırmış, düşük enerji maliyetleri ile üretim yapan bir İran'ın özellikle Irak ve Rusya'ya yönelik olarak ülkemiz aleyhine pazar payını artırtabileceği değerlendirilmektedir.